

Landbruget 1868.

Danmark. Aarsudbyttet. Udførslen. Forbedringer. Handelsgjødning. Medstaber. Udfillinger. Smørudfilling i Aarhus. Landbrugsselskaber. Love. Dødsfald. — Sverig. Aarsudbyttet. Arbejderen. — Norge. Aarsudbyttet. Agerbruget trykket. — Storbritanien. Aarsudbyttet. Landbrugsstatistik. Dampdyrkning. Husdyravl. Kvæghandlen. Kooperativ Forening for Kjøb af kunstig Gjødning. Landbrugsselskab. — Preussen. Aarsudbyttet. Udvandringer. — Østerrig. Aarsudbyttet. — Frankrig. Aarsudbyttet. Handelsgjødning kontra Staldgjødning. Dampdyrkningens Indførelse. Den nye Vinsygdom. Forsøgsstation i Nancy. Nyt Landbrugsselskab. Undersøgelse af Landbrugsforholdene. Tilstud til Agerbrugets Fremme. Oprettelse af en videnskabelig Landbrugsskole.

Danmark.

Aaret 1868 vil længe mindes af den danske Landmand paa Grund af dets usædvanlig tørre og tildels varme Sommer; det vil i saa Henseende rimeligvis for den yngre Generation blive det tørre Aarkeaar, som 1826 hidtil har været for den ældre; det var endog tørrere og varmere end dette sidstnævnte Aar, og dog maa vi nu, ved Aarets Udløb, ikke desmindre erkjende, at om end Forsommerens lovende Høstudsigter bleve stufede, saa blev Aarsudbyttet dog langt fra saa simpelt, at det som 1826 i nogen væsentlig Grad har kunnet svække den danske Landmands Kraft, — i mange Egne nærmede det sig endog et Middelaars. Grunden hertil ligger ikke blot i de høje Priser, som nu betales saavel for Korn som for Mælkprodukter, men ligesaa meget i den større Kraft og Soliditet, der nu imod forhen har trængt igjennem i Hovedmassen

af Landets Agerbrug: en kraftigere Gjødning, en dybere Bearbejdning, en renere Mark og ofte et noget bedre Sædskifte; thi netop de Gaarde, der staa fremmest i saa Henseende, kunne forholdsvis bedst udholde et ugunstig Vejrslags Indvirkning, og dette har netop iaar viist sig saa umiskjendeligt, at vi nok kunne sige, at saa Aar i saa Henseende have været lærerigere for dem, der virkelig ville see. Og heri er der givet et kraftigt Stød til alle dem, der hidtil have staaet tvivlende og tvivlraadige, og en livlig Opmuntring til dem, der gaa i Spidsen, om vedblivende ved de nye Midler, som egne og andres og andre Landes Erfaringer stille til deres Raadighed, at styrke deres Jord som den Moderkilde til hele Landets Velstand, der taknemlig og ej karrig lønner den Kraft og det Arbejde, der paa en fornuftig Maade betroes den. Men lad os i Glæden over Fremgangen dog mindes, at der endnu staaer meget tilbage at rette, at der endnu er meget at lempe og forbedre alle Steder; skal Agerbruget bære sig selv og sine Arbejdere oppe, da fordrer den stigende Jordværdi, den stigende Rentefod, den stigende Væftning, at der ikke kjøres i Mag, men at Kræfterne lægges til, baade de ordnende og ledende, saavel som de ligefrem arbejdende, saa at de Krav kunne fyldestgjøres, som ej blot Landbefolkningens Velvære, men som hele Fædrelandets Styrke, Selvstændighed og Selvforsvar stiller til Jordens Benyttelse. Til Takken for at det forløbne Aar, hvor trangt det end saae ud i Midtsommertiden, dog blev et ret godt Aar for det danske Landbrug, maa da kunnte sig Haabet om, at dets Være ej maa blive glemt, men vel gjemt, saa at den i de mørke Øjeblikke kan styrke os til trøstig, men ej ubetænksoomt, til rundhaandet, men ej ufornuftig, at støtte den Jord, der er os betroet.

I forrige Vinds Agerdyrkningsberetninger er udførlig gjort Rede for Afgrødens Tilstand i de forskjellige Perioder; henvisende dertil er det nok, naar vi her i korte Træk skildre Aargangen. Aaret, der begyndte med den stærke Frost, som havde indfundet sig i December 1867, forandrede snart Karakter; i Slutningen af Januar og hele Februar vexlede vel Frost og

Tø, men Markarbejderne kunde dog ofte fortsættes, og den tiloversblevne Efteraarspløjning fuldendes; hele Marts var meget mild og regnfuld; først i Slutningen kom noget Tørring, saa Baarsædens Vægning kunde begynde; da imidlertid April ofte bragte stærke Regnskyl, hæmmedes Baararbejderne jevnlig, saa man i Reglen først blev færdig ved Udgangen af Maanedens eller i Begyndelsen af Maj; men heldigvis var derved Jordens Vandrigdom øget godt til at modstaa den Tørke, som fra Maj Maanedes Begyndelse indtraadte, og som med en næsten ukjendt, Styrke vedblev gjennem denne Maaned, Juni, Juli og tildels August. I Slutningen af August forandrede Vejret sig; der, faldt rigelig Regn, og Luften blev køligere.

Bed Foraarets Komme stod Hveden ret godt, Rugen noget tynd og spids, men den bedredes godt i April og Maj, stred godt og fik, trods Tørken, Længde ved Skridningen, og saavel den som Hveden udstod i Almindelighed Tørken godt og gav ligesaa ofte over som under en Middelhøst. Baarsæden led mere af Tørken; dog naaede Kjerneudbyttet henimod et Middelaars, men Halmudbyttet blev langt under. Grøfterne blomstrede rigelig og gave godt; Bønnerne henvisnede i Tørken, og Boghveden mislykkedes ligeledes. Kartoflerne gave et højt ulige Udbytte, ofte forbausende stort, paa enkelte Steder næsten intet. Roemarkerne saae tynde ud, forsaavidt de ikke vare helt mislykkede; Runkelroerne bleve bedst, nogle af dem usædvanlig store; Aaret viste Vigtigheden af at saae dem tidlig, mens Vinterfugtigheden er i Jorden. Græsmarkerne vare smukke ved Sommerens Komme, senere yderst flette, først i Efterommeren atter grønne. Kvægets Huld og Mejeriudbyttet blev derfor simpelt, om end bedre end ventet. Højergningen var særdeles ringe fra Agrene, ret god fra Engene. Udbyttet af Uld var ret rigelig, men Priserne lave. Med Undtagelse af en Del Forkjølelsesygdomme blandt Hestene i Efteraaret var der kun lidt Sygdom blandt Dyrene. For Plantesygdomme var man næsten helt forstaaet.

Priserne paa Kvæg have været lave, da den ringe Fodermængde opfordrede til Indskrænkning af Besætningerne. Udførslen af Kvæg til Storbritanien synes ogsaa at have været ringe som Følge af de store Tryk, der hvile paa Udførslen derovre; for Kjøbenhavns Bedkommende stiller Udførslen sig saaledes, at medens der i 1866 udførtes

2229 Stkr. Hornkvæg og 6046 Faar,			
var Udførslen 1867 kun 1789	—	—	1296 —
og . . . . . 1868 kun 1495	—	—	1087 — .

En fuldstændigere Meddelelse om Ud- og Indførslen af Korn, Husdyr og Produkter vil findes længere tilbage i dette Hefte.

Af Forbedringer, som vinde Udbredelse i vort Agerbrug, kan nævnes: at Drainingen fortsættes i stort Maal over hele Landet, at den stigende Velstand i flere Egne har fremkaldt en Del i Reglen mere solide end velordnede Byggeforetager, at Kvægets bedre Fodring ikke, som det var at frygte, har lidt noget synderligt Skaar ved de høje Kornpriser, idet Surrogater derfor af mange ulige Slags søges langt ivrigere af Landmændene end tidligere; et nyt Fodermiddel, Palmekager, har, om det end tidligere enkeltvis har været brugt, dog egentlig først iaar vundet nogen større Indgang. Men særlig skulle vi fremhæve den stigende Omhu for en rigelig Gjødskning af Jorden; selv Staldgjødningens bedre Behandling og Affaldsgjødningens fornuftige Benyttelse skjænkes nu lidt mere Opmærksomhed end tidligere, om der end endnu er saa grumme meget tilbage at rette paa dette Omraade; men navnlig er det Anvendelsen af de forskjellige Handelsgjødninger, der i de sidste Aar havde vundet Fodfæste paa de bedre drevne Gaarde, som i det forløbne Aar er trængt ind paa mange Steder, hvor man hidtil stillede sig meget mistroisk til den. De 2 Ladninger Peru Guano, paa tilsammen omtrent 2,400,000 *A*, der indforstreves af et kjøbenhavnsk Hus, ere uden Bansteligbed blevne affatte, saa vi maa haabe, at denne for Agerbruget heldbringende Forretning kan vinde Fodfæste.

Om det end ikke er hurtigt, at forbedrede Maskiner og

Kedskaber vinde Udbredelse, spreder Sandfen derfor sig dog stedse mere og mere, og kommende Aar ville sikkert medføre en kjendelig Forandring i saa Henseende. Dugtgaende Plove eller Keol- og Undergrundsplove vinde Udbredelse; Svenskarvens Ufejlsbarlighed begynder at drages i Tvivl, og flere Slags Hæver, der kunne udrette de uligeartede Arbejder, hvortil den hidtil er brugt, træde i dens Sted; Radsaeningen er enkeltvis begyndt paa nogle saa Gaarde; Mejemaskinen er nu forbedret saa meget, at dens Benyttelse under mange Forhold vil være fordelagtig; Engstelsen for Dampens Anvendelse i Agerbruget begynder at vige, og saavel faststaaende som bevægelige Dampmaskiner faae mere og mere Indgang, dels som Eje, dels til Leje.

Foruden de almindelige Udstillinger og Dyrskuer, der i Reglen aarlig afholdes af hver Landboforening, har der i det forløbne Aar været afholdt større Industri- og Produktudstillinger i Næstov, Næstved og Horsens, tildels i Righed med den ifjor i Slagelse. Ved den førstnævnte afholdtes tillige et Industrimøde, ved hvilket et Par Spørgsmaal af direkte Interesse for Landbruget bleve behandlede. For første Gang er i Aaret 1868 afholdt en Smørudstilling, og Impulsen her til udgik fra de driftige Rjøbmænd i Aarhus, i hvis Omegn Mejerivæsenet synes at have gjort store Fremskridt ej mindre, paa de smaa end paa de store Gaarde. Udstillingen omfattede kun Vintersmør og afholdtes i Aarhus d. 29de Januar, og Indbydelsler vare udgaaede til samtlige jydsk Landboforeninger; der udstilledes Prøver fra ikke mindre end 115 store og 52 mindre Gaarde. Det fremgik tydelig af Udstillingen, at ikke, som tidligere antaget, Gaardenes Størrelse, men derimod Dugtighed og Indsigt bestemme Varernes Godhed, og mange mindre Gaarde stode i saa Henseende lige med de større. — Af fremmede Udstillinger, hvori danske Landmænd have deltaget, kan kun nævnes den i Stockholm, og Deltagelsen var dog, trods de stete Lettelsler og Opfordringer, kun meget ringe. Derimod begynde de forberedende Arbejder til Landmandsmødet i Rjøbenhavn at

lægge stærkt Beslag paa de ledende Kræfter, der have paataget sig at forberede Mødet. I Juni vare Udsendinge fra Landboforeningerne i den Anledning samlede i Kjøbenhavn, og i de sidste Dage af Aaret udsendtes den omfattende Plan for Mødet. Fra Almenhedens Side sees der hen til dette Møde med store Forventninger, og omkring paa Gaardene saavel her som i Skaane forbereder man sig ivrig til den Bøddestrid, som navnlig Dyrskuet vil give Anledning til.

Blandt de landøkonomiske Selskaber udvikler det kgl. Landhusholdnings-selskab stedse en større Virksomhed, og Medlemstallet er i stærk Stigen, saa at Selskabet fra en tidligere næsten hensygnende Tilstand nu er i kraftig Væxt, og det skal anerkjendes, at dette væsentlig skyldes de Mænd, om end støttede af Tidsforholdene, der staa i Spidsen for det. Hedeselskabet udfolder ved sin energiske Bestyrelse en ikke ringe Virksomhed; desuden findes der i Sjællands Hedeegne flere mindre stedlige Foreninger, der have paabegyndt en Beplantning af større og mindre Hedestrækninger; disses Foretagender ere i Reglen sundt funderede, men desværre har Aaret været meget uheldigt for Nykulturerne. Et større Selskab med et lignende Formaal dannedes i Juni Maaned under Navn af „Aktieselskab for de jydskes Heders Beplantning“. — Saavel af Foreninger som af Enkeltmænd er der iaar iværksat ikke faa Inddæmninger af Havbugter og Udtørringer af Søer.

Af Love fra dette Aar, der ville blive af særlig Betændning for Landbruget, skulle vi nævne de to vigtige Love af 24de April om Anlægget af nye Jernbaner (Nørresundby—Frederikshavn, Skanderborg—Silkeborg, Holstebro—Esbjerg og en Tverbane (med endnu ubestemt Retning) i det sydlige Sjælland) og om Anlægget af en Havn ved Esbjerg.

Det danske Agerbrug mistede i Maj Maaned en af sine virksomste, dygtigste og nidkjæreste Fremstridsmænd i Etatsraad Valentiner til Gjeddesdal, ligesom ogsaa Justitsraad Hald kort Tid efter kaldtes bort fra sin mangeaarige Virksomhed som Sekretær ved det kgl. Landhusholdnings-selskab og

Udgiver af nærværende Tidsskrift, hvis Arbejder han trods sin høje Alder omsluttede med trofast Interesse til det sidste.

Sverig.

Ligesom Aaret 1867 har det sidstforløbne Aar for det sydlige Sverigs Bedkommende bragt meget uligt Høstudbytte i de forskjellige Egne. Den vaade Sommer i det førstnævnte og den tørre i det sidstnævnte Aar har efter Jordbundens og Kulturens Bestaffenhed mer eller mindre skadet Vegetationen, og kun i enkelte sjældnere Tilfælde har Afgrøden været i enhver Retning tilfredsstillende.

Som oftest har Vintersæden i 1868 været bedre end i 1867; den var buftet ret godt inden Vinterens Komme, dækkedes da af et godt Snelag og udviklede sig smukt i Foraaret. Den har derfor undertiden endog givet et fortrinligt Udbytte paa drainene, kraftige og dybtbearbejdede Jorder, og i Gjennemsnit synes den at ville give 8—10 Fold. Kun paa særdeles dybe, muldrige Jorder har Vaarsæden givet et nogenlunde Udbytte; i Almindelighed er der kun høstet 6—7 Fold og ofte endnu mindre, navnlig paa sandede og stærkt lerede Jorder*).

Kartoflerne gave kun et middelmaadigt Udbytte, og Rodfrugterne vare mange Steder næsten mislykkede. Græsværten var i Begyndelsen noget bedre end i Danmark, da man fik lidt mere Regn, senere flettere, da Jorderne ere mere udpinte. Kun ved at offere de Enge og Kløvermarker, der vare bestemte til Høflet, naaede man gennem Sommeren. Men derved forringedes Fodermængden til Vinterbrug saaledes, at Fodernød sikkert vilde have indfundet sig, — uagtet de fleste Besætninger, navnlig de mindre, ere en Del indstrænkede, og der fra Begyndelsen af er viist stor Sparsommelighed, — hvis ikke et langt, mildt, frugtbart Efteraar havde tilladt at holde Kreatu-

*) Den svenske Betegnelse for Fold er i Reglen Tønder efter Tønne Ud-sæd, saaledes, at f. Ex. 8 Korn betegner 8 Tdr. Høst efter 1 Td. Udsæd; ifølge Forholdet mellem dansk og svensk Td. Land og Td. Sæd bliver 4 Korn svensk = 5 Fold dansk pr. dansk Td. Land.

verne meget længe ude, og der i den milde Vinter senere kun forholdsvis er tørret lidt paa Vinterfoderet.

Selvfølgelig har Sommeren ikke bragt noget godt Mejeriudbytte hverken for Eieren eller for Mejeriforpagteren, der som oftest betaler 7—8 β pr. svensk Kande (11 Pægle).

I det nordlige Sverig, der ikke har lidt af en saa vedholdende Tørke, har Udbyttet saavel af Ager som Eng været bedre.

Arbejderbefolkningens Stilling er meget slet; Daglønnen har været den samme som hidtil, nemlig mellem 2 og 3 F , hvorimod Prisen paa Livsfornødenheder har været høj; saaledes kostede Brødet en lang Tid 4 β pr. svensk M (100 M dansk = 117½ M svensk).

Hvorledes Hjælpen her kan komme paa den rette Maade, hvorledes Arbejderbefolkningens Udvikling i social og moralsk Retning kan fremmes, hvorledes Arbejderens Stilling i Samfundet kan forbedres — ere Spørgsmaal, som endelig ogsaa begynde at bringes frem i Sverig; men der er desværre langt tilbage; paa mange Steder maa Hoveriet først affattes, og, hvad der vil blive det vanskeligste, den Demoralisation, som det i Aarhundreder har avlet, fjernes.

Norge.

Baaren kom meget tidlig og var overalt gunstig, saa alt i Begyndelsen stod fortrinligt over hele Landet. For det Norden- og Bestenfeldste vedblev Vejret at være gunstigt gennem hele Sommeren og Høsten, og disse Egne have derfor havt en god, undertiden endog rig Høst af Korn, Hø og Rodfrugter. I de højtliggende Egne, hvor Frostene ellers ofte ødelægger hele Afgrøden, er Kornet overalt blevet modent. I det Østenfeldste, den vigtigste Kornegn, var Sommeren derimod meget tør, og Udbyttet af Hø og af Baarsæden blev meget simpelt, men derimod dog nogenlunde af Vintersæd. Navnlig er Halmudbyttet meget ringe, og Fodernød vil kun blive undgaaet ved at Besætningerne ere indskrænkede, hvilket ogsaa er skeet de fleste Steder; desuden er Vinteren hidtil ogsaa usædvanlig mild i

Norge, og der medgaaer altsaa mindre Foder. Kornudbyttet nærmer sig derimod et Middelaars i Mængde, og Kvaliteten er ualmindelig god (eksempelvis sælges Vng til 121 R holl.). Turnipsene vare simple; Kartoflerne vare ej heller rigtbærende, men de ere sunde. Da Høsten tidlig var til Ende og Efteraaret gunstigt, ere alle Efteraarsarbejder bleve vel udførte.

I Gjennemsnit for hele Landet vil Aarsudbyttet for Landmanden, naar der tages tilbørligt Hensyn til de høje Priser, omtrent svare til et Middelaar.

I Aarets Løb er der ikke forhandlet eller iværksat nogen Foranstaltning af større Betydning for det norske Agerbrug. Der kan ikke nægtes at være en Fremadskriden i Jordbruget, men den gaaer meget langsom. Det er ikke saameget Kjendskab og Lyst til en bedre Fremgangsmaade, der mangler, som Midler til at gennemføre den. De egentlige Landmænd ere i Reglen trykkede i pekuniær Henseende, og de faa Kapitalister, som have lagt Penge i Fordegods, have som oftest gjort daarligere Forretninger, dels fordi de have manglet Indsigt i Landbruget, dels fordi Klimaet og Afsetningsforholdene ere alt andet end gunstige for det.

Storbritanien.

En mild om end stormrig Vinter, et temmelig tørt Foraar, som allerede i Marts tillod Vaarsædens Røgning, en ukjendt tør Sommer undtagen i de vestlige Egne og i nogle Strækninger af Højlandene, og endelig et mildt men meget regnfuldt Efteraar har været det Bejrlig, under hvilket Engländerne 1868 have høstet en Afgrøde, der for Hvedens, Værternes og Vinterbønnernes Vedkommende var ret god, men for de øvrige Afgrøder kun simpel. Hvedeudbyttet sættes i Gjennemsnit til 11 Edr. pr. Ed. Land, hvilket omtrent er 13 Skpr. over hvad der betragtes som en Gjennemsnitshøst af Hvede for hele Storbritanien; da der nu tilmed 1868 har været dyrket 225,000 Edr. Land mere med Hvede end almindelig, saa ventes det samlede Udbytte at ville blive lidt over 21

Millioner Tdr., og da det aarlige Forbrug er 31 Mill., vilde der kun behøves en Tilførsel af 10 Mill. Tdr., hvis ikke Markederne vare udtømte, og Høsten havde faldet en Maaned før almindelig; men af disse Grunde regnes paa en Tilførsel af 13 Mill. eller for omtrent 140 Millioner Rd., medens den i det foregaaende Aar medtog 280 Mill. Rd. Denne mindre Udgift vil imidlertid sikkert medgaa til at tilfredsstille Behovet af Byg og Havre, da disse have givet omtrent $\frac{1}{3}$ mindre end i et Middelaar. 60,000 Tdr. Land mere end almindelig have været dyrkede med Kartofler, der have givet en Middelhøst, naar man sammenfatter det Udbytte, som den første Kartoffelvæxt og senere Nydannelse har givet; endnu synes de begge at staa sig ret godt uden at fordærves i Rulerne, navnlig hvor man har ladet dem sidde saa længe som mulig i Jorden for at eftermodnes, inden man tog dem op. Græsningen var yderst simpel i de tørre Sommermaaneder; Høudbyttet var derfor meget ringe, og da ogsaa Rodfrugtmarkerne gave et yderst simpelt Udbytte, er Vinterfoderet meget knapt; Besætningerne ere derfor indskrænkede, og Fødning finder kun Sted i ringe Maal*).

Af nye Forbedringer i Agerbruget tildrager især Jordens Dyrkning med Dampkraft sig megen Opmærksomhed; intet Under derfor at de omfattende Prøver ved det store Landmandsmøde i Leicester tildrog sig almindelig Opmærksomhed, og at Resultaterne derfra livligt drøftes blandt Landmændene.

Den engelske Husdyravl rejser sig med Kraft efter det Stød, som Kvægpesten voldte den; de i Aarets Løb afholdte Auktioner over anerkjendte Stammer have udbragt høje Priser. Efter den nævnte statistiske Aarsoversigt har Tilvæksten

---

*) Varede det længe, inden man i England begyndte paa at indsamle offentlige statistiske Data vedrørende Landbruget, maa det indrømmes, at man nu ved sine energiske Foranstaltninger har vidst meget hurtigt at fremstaafe og at meddele Offentligheden de ønskede Oplysninger, thi allerede d. 20de September offentliggjordes en Aarsoversigt over Jordens Benyttelse og Kvægstanden i 1868.

af Kvæg fra 1867 til 1868 været 352,000 Stkr. eller omtrent 4 pCt., og af Faar endog 1,790,000 Stkr. eller lidt over 5 pCt.; derimod ere Svinenes Antal paa Grund af de høje Foderpriser aftaget med 1,032,000 Stkr. eller over 25 pCt.

Baandene for Kvæghandlen inden Landets Grændser ere igjen væsentlig løste, men i flere Egne, navnlig i Skotland, indskrænkes Markedernes Størrelse af andre Grunde, idet man nemlig, kjed af den Usikkerhed og Ubehagelighed der er ved at forhandle sit Kvæg og sine Faar paa de tidligere saa store Kvæg- og Faaremarkeder, er begyndt at lade dem sælge ved Auktioner, som driftige Auktionsholdere i den Anledning foranstalte. Handlen med Kvæg fra Udlandet er endnu hæmmet ved Forbudet mod at føre det fremmede Kvæg ind i Landet undtagen fra Spanien, Portugal og Frankrig; Forhandlinger i Parlamentet om Indretningen af en særlig Markedsplads ved London for fremmed Kvæg vakte meget stærkt Røre, idet der fra mange Sider fordredes, at fremmed Kvæg, efter at være underkastet et Synn, uhindret skulde kunne føres ind i Landet. Sagen faldt, men den nærværende Regjering menes at være gunstig stemt for en sliq Frigjørelse af Handelsforholdene.

Forbrugen af kunstig Gjødning voxer overordentlig stærkt i Storbritanien, og især er det de fosforsyrerige Gjødningsarter, der ere mest søgte. Skjøndt Handlen med og Benyttelsen af kunstig Gjødning allerede er gammel i England, er det dog mærkeligt at see, hvor lidt selvstændig Kritik paa dette Omraade Landmændene meget ofte ere i Stand til at udøve. Vel bliver der jævnlig taget Analyser af Gjødningen, men da en Burdering af de Stoffer, som Analysen angiver, af Mangel paa tilbørlig kemisk Kjendskab i Reglen ikke er mulig, forlanges ofte ikke Analyser, men man kjøber i god Tro til Firmaets Navn, og foruden Usikkerheden, der ligger heri, vælges der ofte i Blinde, og man faaer en Gjødning, der enten ikke eller kun delvis og derfor paa en dyr Maade egner sig for de givne

Forhold. Desuden ere Detailpriserne paa den kunstige Gjødning i Reglen altfor høje, og det vakte derfor en Del Opmærksomhed, da der i Juni dannede sig en Forening af Landmænd i Syd-*Lincolnshire* for et samlet, garanteret og kontrolleret Indkjøb af fosforsyrerig Gjødning. Der kjøbtes over 2 Millioner *℔*, som indeholdt 26 pCt. opløselig fosforsur Kalk, for knap 1 *Rd.* 5 *℥* pr. 100 *℔*, medens man i mindre Partier indtil for kort Tid siden havde givet henimod 3 *Rd.* for 100 *℔*. Foreningen tæller nu 161 Medlemmer, der tilsammen drive 45,000 *Tdr.* Land, og indtil Aarets Udløb var der paany bestilt 1,600,000 *℔*.

De store Landmandsmøder ere i Aar afholdte i Leicester og Aberdeen, hvorom der findes en Beretning i forrige Bind; i 1869 ville de blive afholdte i Manchester og Edinburgh, henholdsvis i Midten og Slutningen af Juli Maaned.

Det store engelske Landbrugsselskab er blevet stærkt kriticeret fra mange Sider, især fordi det har affædiget sin hidtidige dygtige Sekretær, Mr. Hall Dare, som der angives, fordi man vilde have Sekretærposten og Udgivelsen af Selskabets Tidsskrift samlet hos en Mand, hvortil man nu har valgt en Mr. Jenkins.

Preussen.

Vel er Marsudbøttet ikke blevet saa godt, som det tegnede til i Forsommeren, men dog en Del bedre end man efter den ogsaa for det meste af Tydskland særdeles tørre Sommer kunde vente. Ifølge en Beretning fra det preussiske Landbrugsministerium*), der er udarbejdet efter 1279 Meddelelser fra de forskjellige Egne, stiller Korn- og Halmudbøttet sig saaledes, naar man sætter en Middelhøst af de forskjellige Afgrøder = 1:

	Kornudbøtte	Halmudbøtte
Hvede	0,99	0,90
Spelt	1,01	0,89

*) Offentliggjort i Begyndelsen af December.

	Kornudbytte	Halmudbytte	
Rug	0,94	. . . . .	0,84
Bng	0,80	. . . . .	0,74
Havre	0,79	. . . . .	0,71
Erter	0,82	. . . . .	0,77
Bønner	0,69	. . . . .	0,67
Boghvede	0,54	. . . . .	0,73
Raps	0,88	. . . . .	0,88
Kartofler	0,95	Humle	0,82
Sufferroer	0,82	Tobak	0,82
Andre Rodfrugter	0,68	Enghø	0,86
Hør	0,69	Kløverhø	0,75
Lupiner	0,55		

Sammenlignet med de sidste 10 Aars Gjennemsnitsudbytte, har Hvede, Rug og Kartofler i Aaret 1868 været lidt over, Erter, Bng og navnlig Havre været en Del under dette; det er endog den simpleste Havrehøst i de sidste 10 Aar, den næstdaarligste Bng høst og den 3die fletteste Ertehøst i samme Tidsrum. Kvaliteten, navnlig af Hvede og Rug, er fortrinlig. Halmudbyttet er gennemgaaende simpelt, og der vil ikke være stort over $\frac{3}{4}$ af Halm og Høfoder mod et almindeligt Aar. Sachsen har forholdsvis haft den bedste Høst og simplest har den været i Rhinpreussen, Posen, Schlesien, Holsten, Brandenburg og navnlig i Provinsen Preussen. Om ikke Misværet som ifjor, saa har Høsten, undtagen af Kartofler, dog ogsaa iaar været daarlig i Gumbinnen, og Nøden er meget stor. Staten er kommet Provinsen til Hjælp med omtrent 2 Mill. Rd., og ved Gaver er sammenstødt omtrent 1 Mill., — men Klagerne derfra lyde dog stærkt.

I flere Høstberetninger fra Thykland udtales en stærk Uvillie for det ufortjente Ky, hvori den gullichste Maade at lægge Kartofler paa blev bragt ved Autoriteternes tjenstfærdige Sver. Den har hverken givet større Udbytte, eller bedre Knolde, og ej heller ere Kartoflerne mindre udsatte for at fordærves.

Den Krigsudsig, der stadig svæver over Preussen, hæm-

mer stærkt Foretagelseaaenden, og mest lide selvfolgelig Arbej-
derne derunder, hvorfor ogsaa Udvandringen er betydelig.
Foruden Amerika og Australien er det navnlig Slesvig, Holsten
og Hannover, der ere komne i Ry som Iystelige Maal for de
Udvandrelystne blandt den preussiske Almue; dette vidner til-
strækkelig om, at Befolkningen i de erobrede Landsdele forhen
have nydt et Velvære, som Preusserne ikke kjendte til, og som
rimeligvis ogsaa under den nye Tingenæs Ordning vil vinde
i de inkorporerede Lande.

Om den stærkt tiltagende Brug af kunstig Gjødning og om
det sig stedse forøgende Antal af Forsøgsstationer, skulle vi senere
meddele et Par Afhandlinger, ligesom og gjøre Rede for Ud-
faldet af den første større vel gennemførte Redskabsprøve, der
er foretaget i Preussen, nemlig med Mejemaskiner ved Berlin
fra d. 2den—11te Juli, en Art Prøver, hvoraf man venter sig
et godt Resultat i Modsetning til de Prøver, der hidtil ere
blevne foretagne i Forbindelse med Landbrugsudstillingerne.

Osterrig.

Uarsubhyttet synes ikke at naae et Middelaars; kun i
Ungarn er det lidt derover, men i andre Landsdele som Gali-
zien og Kärnthén er det paa den anden Side en Del under.
Udtærstningen forceredes stærkt strax efter Høst, navnlig ved
Hjælp af Dampmaskiner, og Efterspørgslen paa Tærste- og Rad-
saamaskiner var saa stor i Ungarns bedre Egne, at de bedste
Fabriker trods deres store Forraad ej kunde tilfredsstille dem.

Kvægpesten holder sig vedvarende i Ungarn, Galizien og
Siebenbürgen, og i Nedre-Osterrig er den i Slutningen af
Aaret optraadt enkeltvis, men strax udryddet. Dmtrent $\frac{1}{3}$ af
de angrebne Dyr helbredes, de øvrige dræbes eller selvds.

Franrig.

Udbyttet af Høsten i Frankrig har været bedre, end man
tidlig sidste Foraar turde vente; den Gang havde en sildig
Saaning, stærke Snelæg og Varsfrost, afvejlende hist og her

med Oversvømmelser i Foraarstiden, givet Vintersæden et daarligt Udseende. Det milde Vejr i Slutningen af April og i Maj forbedrede Vintersæden meget og lod Baarsæden blive lagt i godt behandlet Jord og derfor fremspire smukt. Den stærke Tørke, der ogsaa her vedblev til midt i August, gav derimod alle Afgrøderne et Knæk, og den da indtrædende Regn kom egentlig kun Rodfrugterne, Eftergræsningen, Binen og Jordens Behandling til Nytte. Nogle voldsomme Regnstyl i Oktober fremkaldte enkeltvis Oversvømmelser, men da Regnen senere faldt spredt over flere Dage, svandt Farerne, og Frankrig har i Efteraaret lidt mindre af Oversvømmelser, end vi efter vore herværende Regnforhold skulde ventet. Aarets Udbytte stiller sig da saaledes: Hveden har givet lidt over et Middelaar og Rugen endnu bedre; Bygget har derimod været under en Middelhøst og Havren daarligere. Rodfrugterne have kun været middelmaadige, om end enkeltvis store formedelst det gunstige Vejr i deres sidste Voxetid, men almindelig frygtes for at de ikke ere sufferrige. I nogle Departementer klages over, at Koerne pludselig bortvisnede, og man antager Grunden her til ligger i en for stærk Udmagring af de Mineralstoffer, som Koerne fortrinsvis lægge Beslag paa. Kartoflerne have givet en rigelig Afgrøde, især i det østlige; de have næsten været helt forskaanede for den almindelige Sngdom, men holde sig ikke i Rulerne. Binen har en fortrinlig Kvalitet, men Mængdeudbyttet er snarere under end over et Middelaars, navnlig i Rhonedalen, hvor den nedenfor omtalte Sngdom har gjort en Del Skade, og i det sydlige, hvor i Begyndelsen Frost, senere Tørke og sluttelig Storme har forringet Udbyttet. Frugtræerne have været ualmindelig rigtbærende, Kastanierne ligesaa. Udbyttet af Oliven og Silke har været slet. Høudbyttet blev meget ringe; en anden Slet, selv af Luzernen, hvorpaa Franskmændene ellers sikkert regne, svigtede formedelst Tørken de fleste Steder; kun de Enge, der ere vandede, hvilket imidlertid omtrent skal være Tilfældet med $\frac{1}{4}$ af Frankrigs Engareal, har givet et nogenlunde Udbytte. De affvedne Græsmarker gavede ved den ind-

trædende August- og navnlig Septemberregn derimod en ret god Efteraarsgræsning, som det milde Vejr tillod at benytte til henimod Jul, hvortil man end mere opfordredes ved det ringe Foderudbytte af al Slags. Da alle Besætningerne ere indskrænkede, have Kvægpriserne været meget lave, og Udbytet af Kvæget har været simpelt. Efteraararbejderne ere udførte under gunstige Forhold, Vintersæden er kommen smukt frem, men Frostens Udebliven har givet Insekter og Ukrud temmelig stor Magt.

Om det derfor end ikke kan siges, at Aarsudbyttet har været rigeligt, har det dog i Modsætning til de 2 sidste Aar*) været godt og vil styrke den Iver og Fremadstræben i Agerbruget, som der umiskjendelig i Frankrig er voxet frem ved Siden af den Misfornøjelse, som saa lydelig er kommet til Orde i det sidste Par Aar. Baade i de større og mindre Forhold, i de større og mindre Spørgsmaal føles tydelig, at virksomme Kræfter røre sig, og at Løsenet er blevet at ville føre det franste Agerbrug fremad ved en fri og selvstændig Virksomhed uafhængig af Regjeringens Formynderskab, ved grundige videnskabelige Undersøgelser og ved en kraftig praktisk Foretagelse.

Det Agerbrug, som Nutiden med et kraftig, strengt om, end tildels berettiget Ord har stemplet som Kovbrug, har i lange Tider gjenemgaaende siddet til Huse i mange franste Provinser. Intet Under derfor at det har arbejdet under uheldige Forhold. Nu trænger Sandfen for at skjænke det saa længe forsømte Gjødningsspørgsmaal større Opmærksomhed stærkt igjennem. At den store Nytte, som de forskjellige Handelsgjødninger kunne yde, derfor stærkt fremdrages, er naturligt, og undgaaes kan det da heller ikke, at nogle i deres Iver derfor gaa for vidt; det bringer Modstanderne frem, Kampen med Diskussionen kommer i Gang, og det Rette vil nok naaes. Undersøgelserne for at

---

*) Deficitet for 1867 har taget omtrent 140 Millioner Rd. til Indkjøb af Korn for at blive dækket.

finde mineralste Gjødningsstoffer i Bjergegnene fortsattes med Iver, og tildels i Forbindelse hermed staaer det rimeligvis, at Regjeringen har besluttet at lade udføre geologiske Kort over Frankrig i samme Maalestof som Generalstabskortene. Den Lov, der udkom ifjor for at modvirke Gjødningsforfalskninger, virker kraftig og, som det synes, med Held. En i den senere Tid mere bekendt end berømt Agrikulturkemiker, Georges Ville, fører Kamp mod Staldgjødningen, henviende til at Brugen af Handelsgjødninger giver paa billigere Maade samme Resultat*). Lecouteux, Udgiveren af Journal d'Agriculture pratique, støtter ham tildels, men fra andre Sider, især af en Mr. Sanson, blive de heftig imødegaaede, og Sanson vil ligesaa lidt have Kvæget betragtet som Gjødningsmaskiner, som Sukkerfabrikerne kunne kaldes Pulpmaskiner (Pulp er det tiloversblevne af Koerne, efter at Sukkeret er udtaget). En af Hovedfejlene er den, at man her, som saa ofte andetsteds, tillægger Halmen en Værdi, der vel kan erholdes paa Markedet nu for Tiden, da dette ej er overspildt, men vilde alle sælge Halm, da stillede Priserne sig anderledes.

Ogsaa bedre Maskiner og Redskaber skjæntes megen Opmærksomhed, om man end endnu er forbaufende langt tilbage paa dette Omraade, selv om det ikke bliver England, hvormed Frankrig i saa Henseende sammenlignes. Dampdyrkingen, hvormed der ifjor ved privat Initiativ anstilledes Forsøg, da det viste sig, at Regjeringen eller Styrelsen for den store Pariserudstilling ej var i Stand til at foranstalte et saadant, har i Nar praktisk holdt sit Indtog i Frankrig, idet den er bleven bragt i Gang et Par Steder.

Ved en Kongres af Naturforskere i Montpellier drøftedes den nye Sygdom, der iaar har viist sig paa Vinen (see Tidsskriftets forrige Bind, Side 497), og som, idet den ødelægger Roden og derved helt dræber Planten, er langt skade-

---

*) Han har i den Anledning skrevet en Bog, hvori han paa en Maade har givet Gjødningsrecepter for alle Slags dyrkede Planter.

ligere end den hidtil almindelig kjendte Druesygdum (Oidium). Ved nøjere Undersøgelser viste det sig, at Roden enten helt eller dog tildels var bedækket med en egen Slags Bladlus, og de fleste antage, at dette er Sygdomsaarsagen. Guerin-Mèneville, en berømt Entomolog, hævdede derimod, at de ikke vare Aarsag til men en Virkning af Sygdommen. Han fremhævede, at man vel ved at overdrysse Druerne med Svovlpulver i lang Tid har kunnet fri dem for den gamle Druesyge (Oidium), men at man derimod intet har gjort for at helbrede selve Stokken. Denne, der derfor i lang Tid stadig er blevet mere og mere svækket, dør nu, og dens Død fremkaldes ved Angreb af de Insekter, som dens Sygdom har hidlokket. Andre vare derimod af den Mening, at det navnlig skyldes en slet Dykning og det i de sidste Aar tiltagende Kovbrug, der gennem Vinstokken er ført mod Jorden.

De tydske Forsøgsstationer have, som vi ifjor meddelte, tildraget sig Franskmændenes Opmærksomhed, og Regjeringen har sendt Mænd derhen for at undersøge dem. Bestretninger derom ere i Aarets Løb offentliggjorte, og Landboforeningen for Nancy har nu Væren af at have grundlagt den første Forsøgsstation. Det er i den samme Egn (ved Koville), at den berømte Agronom, Dombasle, oprettede den første Landbrugsskole. Dr. Grandeau staaer i Spidsen for den. I Orleans er man ogsaa i Færd med at oprette en Forsøgsstation.

Det Held, der, som ovenfor nævnt, ledsagede det Forsøg, som private Kræfter, ifølge Lecouteur's Opfordring, satte i Gang ifjor paa, uafhængig af Regjeringen, at faae Dampdykningsapparater prøvede, har i det forløbne Aar støttet Dannelsen af et stort Landbrugsselskab, der holdt sit første Forhandlingsmøde fra d. 16de—23de December i Paris. Den tidligere Minister Drouyn de Lhuys er dets Formand og Lecouteur Hoved-Sekretaren. Det har lagt en meget omfattende Plan for sin Virksomhed, dels efter engelsk dels efter tydske Mønster. Den livlige Tilslutning, som det har vundet ej blot

i men tildels ogsaa udenfor Frankrig, samt de dygtige Kræfter, der have knyttet sig til det (Beonce de Lavergne, Dixio, Grandeau, Bilmorin, de Loqueville, Boitel, Barral, o. fl.), varsele godt for dets fremtidige Virksomhed, men først og fremmest er det dog dets Styrke, at det kun arbejder med frie, private Kræfter.

Som det fra forrige Aarsoversigt vil mindes, havde den franske Regjering i Foraaret 1866 iværksat en omfangsrig Undersøgelse af Agerbrugets Stilling og Vilkaar, inden den vilde fremkomme med de Lovudkast, der skulde afhjælpe nogle af de mest gængse Klager. At de ovenfor omtalte Foretagender ere blevne støttede af det Liv og den Diskussion, som denne Undersøgelse har fremkaldt, er indlysende; at det ogsaa væsentlig skyldes den, at Forordningen om Bivejenes Istandsættelse, en Forbedring, som Udviklingen af det franske Agerbrug i højeste Grad trænger til, er udførelst, er ogsaa aabenbart; men iøvrigt synes en Bearbejdning af de omfangsrige Betænkninger kun at gaa nderst langsomt for sig. Først i December har den nu aftraadte Landbrugsminister M. de Forcade forelagt Kejseren en Rapport derom.

At de Tilskud, der af Staten ydes til Agerbrugets Fremme, ingenlunde ere ringe, vil fremgaa af nedenstaaende; Utilfredsheden blandt Agerbrugerne skriver sig da ogsaa væsentlig fra Manglerne i Lovgivningen og Administrationen og fra den Maade, hvorpaa Statens Tilskud blive benyttede, idet man, gaaende ud fra det Centralisationsystem, der har naaet en saa stærk Udvikling i Frankrig ogsaa for Agerbrugets Vedkommende, ikke fremkalder og støtter den Frihed og Selvvirksomhed blandt Agerbrugerne, som er og maa være Agerbrugets eneste solide Bærere.

I det forløbne Aar er der bevilget til:

De højere Landbrugs-skoler (hvoraf der ere 3) omtrent	190,000 Rb.
De lavere Do. (praktiske Skoler)	230,000 —
Veterinærskolerne (hvoraf der ere 3)	220,000 —

Statskafrier og Kobhold	70,000 Rb.
Stutterierne	1,300,000 —
Læreroposterne i Landbrug ved Konservatoiret .	8,000 —
Draining, Lørlægning og Engvanding . . .	240,000 —
Erstatning for Hagelskade	720,000 —
Dæmninger mod Oversvømmelser	1,300,000 —
Forbedringer i Agerbruget	1,700,000 —
Præmier ved Dyrskuer, Understøttelser, Op-	
muntringer o. s. v.	700,000 —

og desuden vil der blive anvendt omtrent 14 Mill. Rb. til Forbedring af de mindre Beje.

I de 3 Veterinærskoler er for Tiden 603 Elever (Alfort 253, Lyon 185, Toulouse 165). Kursusset er 4aarigt. Eleverne betale 160 Rb. om Aaret.

De højere Landbrugsskoler ere besøgte af 145 Elever (Grignon 45, Grand Jouan 52 og La Soussaie 48). Kursusset er 3aarigt. For Ophold og Undervisning betaler hver Elev 260 Rb. aarlig. Af de lavere Skoler (Fermes-écoles — praktiske Landbrugsskoler) er der 48 med 1233 Elever. Læretiden er 3aarig.

I følgende Byer bliver der holdt landøkonomiske Forelæsnings-inger: Rodez, Besançon, Gimper, Toulouse, Bordeaux, Nantes, Compiègne og Senlis, Rouen, Parthenay og Amiens.

Ifølge Undervisningsministeriets Ordre i Frankrig skal der gives Landbrugsundervisning i Folkeskolerne (écoles primaires rurales et écoles normales primaires); men Antallet af Undervisningsfag er saa omfattende, at man med god Grund maa spørge, hvor det vil være muligt at bibringe Eleverne blot et ringe Kjendskab til alle disse Fag, ja hvorfra der vel skal staffles Lærerkrafter til at undervise i dem.

Som det af Ovenstaaende vil sees, har Frankrig ingen egentlig videnskabelig Landøkonomisk Anstalt; der var en faadan i Versailles, som efter at have bestaaet et Par Aar pludselig af tildels ukjendte og sikkert mere politiske end økonomiske eller reelle Grunde blev nedlagt 1852. Den højere Undervisning i

Agerbruget har Regjeringen hidtil henvist til de 3 større Landbrugsstoler og Forelæsningerne i Conservatoire des arts & metiers. Da de imidlertid ej have kunnet tilfredsstille Fordringerne, er Trangen voxet, og Tanken om at oprette en saadan større Lærestalt i Paris er bragt frem. En Komission desangaaende har været nedsat, og den fortrinlige Rapport, som den ogsaa her i Landet vel kjendte Mr. Lissierand har afgivet, anseer vi det for rigtigst at gjengive i et senere Hefte. Det skal nemlig ikke glemmes, at Forbilledet af vor Landbohøjskole, — som Mr. Lissierand er nøje kjendt med, og som Prof. Prosch desuden har Fortjenesten af i en klar og koncis Afhandling i et af de største Landbrugsblade, Journal d'Agriculture pratique, at have bragt til Franskmændenes Kjendskab, — kjendelig har indvirket paa Komissionens Bedømmelse og Betænkning over denne Sag. Kun her i Landet synes man desværre endnu ej ret at indsee det fornuftige og principrigtige, der ligger til Grund for det Væsentlige i vor Landbohøjskoles Plan, og der rejser sig Stemmer imod den, som aabenbart kun have et overfladisk Kjendskab til Sagen, eller som i hvert Fald konstruere deres Planer for en saadan Skole uden at kjende eller tage Hensyn til den righoldige Erfaring, der foreligger andetsteds fra, og som tydeligt nok viser de uheldige Resultater, som Skoler støbte i deres Form have ført med sig.

S. G. la Cour.
